

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΥΘΟ ΤΩΝ ΒΙΟΚΑΥΣΙΜΩΝ ΣΤΟΝ ΜΥΘΟ ΤΩΝ ΑΙΟΛΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ; (Δεκέμβριος 2008)

Συγγραφέας: ΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Η κυρίαρχη σήμερα θέση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης (αν μπορούμε να μιλάμε για τέτοια) και μιας μεγάλης μερίδας της Αριστεράς και του οικολογικού κινήματος, για την αντιμετώπιση κυρίως της κλιματικής αλλαγής, είναι η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) τις οποίες θεωρούν ως εναλλακτική πανάκεια. Ανάμεσα σ' αυτές, είναι και η αιολική ενέργεια. Έχει επισημανθεί όμως ότι ακόμη και η πλήρης ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις ολοένα μεγαλύτερες ανάγκες που δημιουργεί το σημερινό παγκόσμιο σύστημα οικονομίας της αγοράς-ανάπτυξης/μεγέθυνσης,^[1] ούτε μειώνει σημαντικά τις εκπομπές αερίων· επιπλέον, μερικές εξ αυτών είναι αντιοικονομικές. Πρόκειται για άλλο ένα παράδειγμα *μη συστημικής* αλλά μερικής και αποσπασματικής προσέγγισης στην παγκόσμια (συστημική) οικολογική κρίση, η οποία δεν συνδέεται μόνο με τα δομικά χαρακτηριστικά του συνολικού κοινωνικοοικονομικού συστήματος (ανάπτυξης/μεγέθυνσης, χρηματιστικών-ανταλλακτικών αξιών και κέρδους), αλλά και με τις αξιακές επιλογές και προτεραιότητες (καταναλωτική κουλτούρα κ.λπ.) που πηγάζουν από αυτό. Το τελευταίο σημαίνει ότι οικολογικές επιλογές από μόνες τους και αθροιζόμενες, στο πλαίσιο ενός ατομικού οικο-πολιτιστικού κώδικα (π.χ. οικολιτότητα ως μοντέλο ποιότητας ζωής με ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης),^[2] δεν συνιστούν ρήξη με το κυρίαρχο και συνολικό αγορομεγεθυνσιακό (παραγωγής και κατανάλωσης) σύστημα. Επιπλέον, δεν μπορεί να γίνει σοβαρά αποδεκτό αυτό που στον οικο-εκουγχρονιστικό χώρο υποστηρίζεται ευρέως,^[3] ότι δηλαδή οι δομές του οικονομικού συστήματος θα αλλάξουν με το να δοθεί από το κράτος άμεση προτεραιότητα στις λεγόμενες "πράσινες πολιτικές" (π.χ. στον τομέα της ενέργειας, αντιρρυπαντικές επενδύσεις κ.ά), δημιουργώντας και τη σχετική ζήτηση.^[4]

Στην προβληματική αυτή, αρχίζει να αμφισβητείται εάν η αιολική ενέργεια, με τα αιολικά πάρκα, συνιστά καταρχήν πράγματι ένα αποτελεσματικό, και πόσο, μέτρο καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής. Πέρα από το ότι αναγνωρίζεται πως τα αιολικά πάρκα, όπως και οι άλλες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μόνο

συμπληρωματικά προς τα συμβατικά εργοστάσια ηλεκτροπαραγωγής μπορούν να λειτουργήσουν σ' ένα ηλεκτρικό σύστημα,[5] ο Hervé Kempf, γνωστός από τη μακροχρόνια ειδίκευσή του σε θέματα περιβάλλοντος, δημοσιογράφος της εφημερίδας *Le Monde*, παρουσιάζει μια έρευνα της γαλλικής «ομοσπονδίας βιώσιμου περιβάλλοντος» που συνενώνει ενώσεις που αντιτίθενται στα αιολικά πάρκα.[6] Η έκπληξη συνίσταται στο ότι ενώ θα περίμενε κανείς λογικά στις χώρες που έχουν αναπτύξει τα αιολικά πάρκα (Γερμανία, Ισπανία, Δανία) να έχει μειωθεί το ποσοστό εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει. Έτσι, στη Γερμανία η οποία διαθέτει ένα αιολικό πάρκο 18.000 MW, η αύξηση των εκπομπών ανά κάτοικο ήταν της τάξης του 1,2% ανάμεσα στο 2000 και το 2005. Την ίδια περίοδο, στην Ισπανία, με 10.000 MW, η αύξηση ήταν της τάξης του 10,4%.

Το συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί είναι ότι, εάν δεν εντάσσονται σε μια γενικότερη και ολιστική πολιτική ενέργειας (κυρίως μείωσης της κατανάλωσης και εξοικονόμησης ενέργειας), τα μικρά οφέλη που μπορούν να προκύψουν από την αιολική ενέργεια πάνε χαμένα. Με λίγα λόγια, αυτό που παρατηρείται στην Ισπανία και τη Γερμανία είναι ότι περισσότερη ανανεώσιμη ενέργεια δεν σημαίνει, άνευ άλλου, λιγότερα ορυκτά καύσιμα. Στη Γαλλία για παράδειγμα, ενώ προβλέπονται 7.000 MW αιολικής ενέργειας μέχρι το 2012 (ή, σύμφωνα με το «περιβαλλοντικό Γκρενέλ» του Σαρκοζί, αιολικό πάρκο 25.000 MW), ταυτόχρονα το πάρκο σταθμών φυσικού αερίου θα αυξηθεί επίσης κατά 1.000 MW. Ας μην ξεχνάμε ότι η μεγέθυνση των αιολικών πάρκων υπόκειται και αυτή στο λεγόμενο «παράδοξο του Jevons», φαινόμενο που δεν είναι και τόσο παράδοξο στο σύστημα της οικονομίας της αγοράς και της μεγέθυνσης: κάθε οικο-αποδοτικότητα (eco-efficiency), μέσω της τεχνολογίας, καινοτομίας, (οικο)ανταγωνισμού κ.λπ., ακυρώνεται από τη συνεχή μεγέθυνση της παραγωγής. Αντί δηλαδή να προωθείται μια πολιτική μείωσης της ζήτησης μέσω, π.χ., της αύξησης της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος, ευνοείται και προωθείται μια πολιτική (υπερ)προσφοράς αιολικής ενέργειας και συνεχούς αύξησης των αιολικών πάρκων, της σχετικής παραγωγής και κατανάλωσης. Όπως γράφει ο Δ. Τσαντίλης, η ανά μονάδα αύξηση των πωλούμενων και καταναλούμενων μονάδων εξουδετερώνει το κέρδος από την ανά μονάδα μείωση της ρύπανσης.[7] Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και στα βιοκαύσιμα: η μεγέθυνση της παραγωγής βιοκαυσίμων με την εντατική καλλιέργεια των εκτάσεων που αλλάζουν χρήση γι' αυτό το σκοπό, εξαλείφει τα οποιαδήποτε οφέλη από τον τυχόν περιορισμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.[8] Αναγνωρίζεται πλέον ότι η στροφή πολλών ευρωπαϊκών

οργανώσεων και φορέων προς τη βιοενέργεια ήταν εσπευσμένη και οφειλόταν όχι μόνο σε πολιτικούς λόγους αλλά και στην πίεση του αυτοκινητιστικού λόμπι, που αποσκοπούσε να μεταβάλει τα προϊόντα του σε «πράσινα», για να αποφύγει το ανάλογο και απαραίτητο οικονομικό κόστος στον τομέα της τεχνολογικής ανάπτυξης. Ομοίως, αναγνωρίζεται ότι τα βιοκαύσιμα δεν μπορούν να αντικαταστήσουν το πετρέλαιο παρά μόνο οριακά. Αλλά και αν το μπορούσαν, θα ετίθετο πάντα το πρόβλημα των οχλήσεων από την κυκλοφορία των αυτοκινήτων, τους αυτοκινητόδρομους, την εναέρια κυκλοφορία.[\[9\]](#) Τελικά, κάποιο ρόλο θα μπορούσαν να παίξουν μόνο στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών μικρών κοινοτήτων και νοικοκυριών, όπως και η ηλιακή και αιολική ενέργεια.[\[10\]](#)

Επιπλέον, τα αιολικά πάρκα θεωρούνται αντιοικονομικά, αφού για την παραγωγή ενός MW χρειάζονται απέραντες εκτάσεις. Είναι γνωστό ότι ο ηλεκτρισμός που παράγεται από τον άνεμο κοστίζει ακριβά (πράγμα που στις περισσότερες χώρες στις οποίες έχει αναπτυχθεί αποτυπώνεται σ' ένα ειδικό τέλος στο λογαριασμό). Οι σχετικές επιχειρήσεις αλλά και οι δήμοι όπου έχουν δημιουργηθεί αιολικά πάρκα, στους οποίους οι πρώτες καταβάλλουν αξιосέβαστα ποσά, τρίβουν τα χέρια τους από (οικονομική) ικανοποίηση. Δεν υπάρχουν όμως αιολικά πάρκα που να μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Ο J-L Butré, ο οποίος ηγείται αντι-αιολικού κινήματος στη Γαλλία, καταγγέλλει το «οργανωμένο ψέμα των βιομηχάνων», με τη συνενοχή των δημόσιων αρχών και της ADEME (Περιβαλλοντική Αρχή Ενέργειας). Ακόμη και ο πρώην πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας Βαλερί Ζισκάρ ντ' Εστέν, συντασσόμενος με το κίνημα αυτό και υπερασπίζοντας τη διατήρηση του τοπίου, της υπαίθρου και των ακτών, καταγγέλλει «την απαράδεκτη σπατάλη δημόσιων πόρων», την «απατηλή δημόσια και επίσημη ρητορική» και μια «αμφίβολη business» (*Le Monde*, 2.10.2008). Ο ίδιος θεωρεί ότι πρόκειται για «πανάκριβη και ανεύθυνη επιχείρηση», με «πενιχρά ενεργειακά αποτελέσματα». Ας σημειωθεί, όπως ήδη αναφέραμε, ότι σύμφωνα με το περιβαλλοντικό Γκρενέλ του Σαρκοζί του 2007 προβλέπεται ένα γαλλικό αιολικό πάρκο 25.000 MW που θα κοστίσει 40 δις ευρώ, υπέρ των ξένων επενδυτών (Vestas, Ziemens κ.ά.)

Τέλος, ο συντάκτης της προαναφερθείσας γαλλικής έρευνας της γαλλικής ομοσπονδίας βιώσιμου περιβάλλοντος, M. Lefranc, παρομοιάζει την κατάσταση με την αντίστοιχη στα βιοκαύσιμα: στην αρχή πιστεύαμε ότι ήταν λύση, αλλά όταν

γινόταν ο περιβαλλοντικός ισολογισμός το αποτέλεσμα ήταν αρνητικό. Στην πραγματικότητα, η οικονομία των βιοκαυσίμων συνιστά, όπως πλέον αναγνωρίζεται από πολλούς, μια έκφραση της λεγόμενης «πράσινης επιχειρηματικότητας-πράσινης ανάπτυξης και οικο-διατηρήσιμου καπιταλισμού μέσω μιας νέας οικο-αγοράς»^[11] στον τομέα των εναλλακτικών ενεργειών (αιολική, γεωθερμική κ.λπ.), οι οποίες όμως,^[12] μόνες τους, δεν μπορούν να συμβάλουν στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου ούτε να αντικαταστήσουν, όπως θα το επιθυμούσαν μερικοί από το οικολογικό κίνημα, τα ορυκτά καύσιμα.

Γι' αυτό, το πρώτο που πρέπει να γίνει είναι να υιοθετηθούν τεχνικές εξοικονόμησης της ενέργειας και μετά να ιεραρχηθούν οι ανανεώσιμες ενέργειες για επένδυση. Αρκεί όμως, και πώς θα γίνει κάτι τέτοιο; Η προσέγγιση των λιγότερων καυσίμων και γενικότερα της λιγότερης ενέργειας θα πρέπει να εγγράφεται σ' έναν νέο οικο-οικονομικό ορθολογισμό και μια νέα οικο-κουλτούρα, σε μια συνολικότερη και σταδιακή απομεγέθυνση (degrowth-decroissance) της παραγωγής, η οποία βέβαια απαιτεί με τη σειρά της -και στη βάση ενός επανασχεδιασμού της-, νέους οικονομικούς (πέρα από το σύστημα της οικονομίας της αγοράς, του ανταγωνισμού και της ανάπτυξης/μεγέθυνσης) και πολιτικούς (πέρα από τη συγκεντρωτική και αντιπροσωπευτική δημοκρατία) θεσμούς, με αρχική βάση και εφαλτήριο το μικρό χωρο-τοπικό (territoire)-«βιο-περιοχικό» επίπεδο, δηλαδή την κοινότητα ή κυρίως τον δήμο, όχι βέβαια υπό τη σημερινή μορφή του, αλλά υπό την αμεσοδημοκρατική μορφή των ανοιχτών δημοτικών συνελεύσεων με εντολοδόχους ανακλητούς κ.λπ.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στο ένθετο «ΕΝΘΕΜΑΤΑ», της Εφημερίδας «ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΑΥΓΗ», 28 Δεκεμβρίου 2008.

[1] *Ted Trainer*, "Renewable Energy: No solution for consumer society", *The International Journal of Inclusive Democracy*, τ. 3, τχ. 1, Ιανουάριος 2007 (https://www.inclusive-democracy.org/journal/vol3_no1_trainer_renewable_energy.htm).

[2] Βλ. λ.χ., *Γ. Σχίζας*, Η κρίση θέλει καλοπέραση, *Η Εποχή*, 12.10.2008, σ. 40. Πρόκειται για μια μη αντισυστημική αλλά και αντιφατική (σε σχέση με την υποστηριζόμενη ατομική οικο-λιτότητα) προσέγγιση του οικο-οικονομικού προβλήματος, περιλαμβάνοντας μπροστά στην (αναμφισβήτητη συστημική σημερινή οικονομική κρίση) ένα προσωρινό «οικολογικό μορατόριουμ».

[3] Βλ. λ.χ., *Π. Νεράντζης*, Κοινωνική δικαιοσύνη και αειφορία, η διέξοδος από την οικονομική κρίση, *Η Κυριακάτικη Αυγή*, 26.10.2008 (έτσι θα σωθεί και το περιβάλλον και η παγκόσμια οικονομία (!), δηλαδή το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα).

[4] *Γ. Σχίζας*, όπ.π. Οι απόψεις αυτές υποστηρίζονται και από εκπροσώπους της διεθνούς οικονομικής ελίτ, όπως ο Τζ. Σόρος (*Nouvelle Observateur*, 5.10.2008), *Γ. Σχίζας*, όπ.π. Στο σύστημα της οικονομίας της αγοράς-ανταγωνισμού και σύμφωνα με τη νεοκλασική επιστήμη, ένα καθαρό περιβάλλον έχει ένα κόστος (ευκαιρίας: opportunity cost). Όσο χαμηλότερη είναι η τιμή του καθαρού περιβάλλοντος τόσο μεγαλύτερη είναι η ζήτησή του από τους «καταναλωτές» του. Βλ. το άρθρο της *Α. Τσαούση-Χατζή*, *Περιβάλλον και Δίκαιο (ΠερΔικ)*, 3/2005, σ. 408, και ειδικότερα σ. 420.

[5] *Πρ. Ευθύμογλου*, Ηλεκτρική ενέργεια και ανανεώσιμες πηγές, *Η Καθημερινή* (οικονομικό ένθετο), 23.3.2008, σ. 6.

[6] "Plus d' éoliens, pas moins de Co2", *Le Monde*, 14.2.2008.

[7] *Δ. Τσαντίλης*, Η καμπύλη του Hubert, το παράδοξο του Jevons, και οι αερολογίες στο Bali, *Ο δαίμων της οικολογίας*, τ. 79 (2008), σ. 15. *Του ίδιου*, Η διπλή όψη της παγκοσμιοποίησης, στο *Η. Ευθυμιόπουλος, Μ. Μοδινός* (επιμ.), *Παγκοσμιοποίηση και περιβάλλον*, *Ελληνικά Γράμματα*, Αθήνα 2002, σ. 15 και ειδικότερα σ. 29.

[8] *Β. Γκισάκης*, Βιοκαύσιμα: όταν η θεραπεία γίνεται χειρότερη της ασθένειας, *Δαίμων της οικολογίας*, τχ. 81 (2008), σ.10-11.

[9] *C. Smith*, Manger ou rouler, il faut choisir!, *L'Ecologiste*, τ. 7, τχ. 18 (Μάρτιος-

Απρίλιος-Μάιος 2006), σ. 46.

[10] *B. Γκισάκης*, όπ.π.

[11] *Θ. Τριανταφύλλου*, "Τα βιοκαύσιμα, οι υποστηρικτές και οι σκεπτικιστές", *Η Καθημερινή-The Economist*, τ. 4 (Οκτώβριος 2007), σ. 54.

[12] *D. Finon*, "Course d'obstacles pour offres alternatives", στο *Ecologie, le grand défi, Manière de voir*, τ. 81 (2005), σ. 54.